

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом СумДПУ імені А.С. Макаренка
№ 81 від 26 лютого 2024 року

проф. Юрій ЛЯННОЙ

**ПРОГРАМА
РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені А.С. МАКАРЕНКА**

УХВАЛЕНО
рішенням вченої ради університету
протокол № 7 від 26 лютого 2024 року

СУМИ-2024

УКРАЇНСЬКА МОВА пройшла довгий шлях розвитку. Її неодноразово намагалися заборонити, перетворити на провінційне наріччя, зрештою повністю знищити, але **УКРАЇНСЬКА МОВА** вистояла і стала однією із підвалин української державності. Саме тому особливо під час повномасштабної війни важливо плекати **УКРАЇНСЬКУ МОВУ**.

У кризових ситуаціях, одним з проявів яких є війна, посилюється роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування на «свій-чужий». Передусім інтегративно-означувальна функція української мови стала пріоритетною в 2022 році.

Повномасштабне російське вторгнення активізувало процес українізації. Українська мова поступово починає домінувати в тих регіонах і сферах, де тривалий час не посідала провідних позицій.

Додатковим каталізатором розвитку та зростання престижності української мови є внутрішня міграція. Цій меті слугує також імплементація україноцентричних громадських ініціатив на кшталт тих, які зреалізували низка українських закладів вищої освіти та безпосередньо Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (далі – Університет).

Програма розвитку української мови в Університеті розроблена з урахуванням необхідності вироблення послідовного і виваженого підходу до вирішення мовних питань, з метою забезпечення дотримання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, задоволення мовних потреб громадян України, керуючись статтею 10 та відповідно до частини другої статті 102 Конституції України, на підтримку ініціативи Національної ради з питань культури і духовності.

Стратегія розвитку Університету передбачає підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів, фахівців у галузі управління, економіки, спорту, мистецтва, соціальної роботи, реабілітації, права та міжнародних відносин, здатних до активної, творчої участі в державно-правовому житті, які володіють політичною, правовою і, що надзвичайно важливо, належною мовленнєвою культурою, оскільки мовлення – це візитівка майбутнього фахівця, що засвідчує освіченість, ерудицію, читацьку грамотність тощо.

Мета мовної освіти в Університеті – не тільки навчити користувачів спілкуватися державною мовою, а й формувати ці навички на засадах діалогу культур, порівнюючи мовні й культурні явища з аналогічними фактами рідної мови і культури. Водночас зростає потреба враховувати вплив соціальних, психологічних, освітніх та інших чинників на формування культуромовної особистості майбутнього фахівця.

Метою розвитку професійного мовлення майбутніх фахівців в Університеті є такі складники:

- **прагматичний** – формування комунікативних умінь і навичок;
- **гносеологічний** – розширення знань про загальні закономірності розвитку української мови, її професійної та термінологічної

лексики, фразеології, фонетики, граматики, загальної культури професійного й ділового мовлення тощо;

- **аксіологічний** – розвиток ціннісних орієнтацій і мотивів діяльності.

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань:

- вироблення стійкої мотивації у вивченні української мови;
 - формування вмінь і навичок комунікативно доцільно користуватися засобами мови в різноманітних ситуаціях спілкування;
 - становлення гуманістичного світогляду, долучення до національних і загальнолюдських цінностей.

Українське професійне мовлення – важливий складник не тільки філологічної, а й усієї гуманітарної науки. Сьогодні воно відіграє особливу роль, оскільки в умовах незалежної держави вимагає обов’язкової реалізації законів України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (201) та «Про освіту» (2017). Провідна ідея мовної Програми в Університеті полягає у формуванні культури професійного мовлення як важливого складника підготовки висококваліфікованого й компетентного фахівця, здатного критично мислити й самостійно приймати рішення у складних професійних ситуаціях. Вимоги до підвищення якості підготовки фахівців у всіх сферах визначають необхідність пошуку інноваційних методів та прийомів навчання.

Розвиток професійного українського мовлення майбутнього фахівця є ефективним за умови реалізації таких основних принципів:

- функційно-комунікативного;
- антропоцентрованості;
- інтеграції;
- системної організації навчання;
- цілеспрямованості та послідовності;
- високої результативності кожного виду робіт, що реалізуються в системних знаннях;
- урахування реальної загальноосвітньої навченості й індивідуальних особливостей студентів.

Розвиток професійно-комунікативних умінь і навичок здобувачів під час навчання української мови за професійним спрямуванням сприяє саморозвитку особистості, серед яких першочерговими є:

- національна самоідентифікація;
- розвій духовності, інтелекту, волі;
- мовне і мовленнєве вдосконалення.

Мова – показник загальної культури майбутніх фахівців, від рівня якої значною мірою залежить успішність розвитку освіти, економіки, права й міжнародних відносин, фізичної культури і спорту, культури й мистецтва, реабілітації, соціальної роботи.

Мета Програми розвитку української мови в Університеті

Мета Програми – подальше утвердження статусу української мови як державної; здійснення заходів для стимулювання вивчення української мови; створення і видання монографій, посібників; поліпшення якості українського мовлення; стимулювання читацьких інтересів.

Пріоритетні завдання Програми розвитку української мови в Університеті:

- викладання навчальних дисциплін державною мовою;
- здійснення моніторингу проблем викладання української мови й обговорення плану щодо поліпшення її засвоєння;
- мотивування здобувачів вищої освіти до вивчення, навчання та спілкування українською мовою;
- розроблення та проведення ефективних організаційних форм роботи – лекційних і практичних занять, майстер-класів, круглих столів; відкриття мережі курсів з вивчення української мови та літератури (в тому числі онлайн) для різних категорій осіб;
- втілення нових технологій на сприйняття науково-навчальних текстів, відтворення їхнього змісту у перекодованому вигляді плану, тез, конспекту, анотації;
- поширення умінь реферувати науково-навчальну літературу, критично її оцінювати;
- дослідження філософських, соціокультурних, лінгвістичних, психологічних, психолінгвістичних чинників розвитку українського професійного мовлення та лінгводидактичних принципів їхньої реалізації в освітньому процесі;
- вироблення основних принципів, методів, прийомів, форм роботи, спрямованих на розвиток навичок професійного мовлення здобувачів;
- відбір методів і прийомів розвитку українського професійного мовлення та визначення типології занять для інтенсифікації освітнього процесу;
- розробка концепції навчання мови, наближеної до змісту майбутньої професійної діяльності фахівця з вищою освітою;
- формування і розвиток навичок аудіювання, говоріння (діалогічного і монологічного мовлення), читання і письма (уміння сприймати інформацію на слух, читання, конспектування, реферування літератури за спеціальністю українською мовою, підготовка наукових доповідей і повідомлень, участь у дискусіях, оформлення ділових паперів – заяв, дипломних і курсових робіт тощо);
- застосування інтерактивних методів навчання – неімітаційні (дискусії, екскурсії); імітаційні неігрові (аналіз конкретних ситуацій, вирішення виробничих завдань, розбір документації, дії за інструкцією); імітаційні ігрові – інноваційні – (ділові ігри, рольові ігри, ігрове

проектування); розробка нових курсів щодо вивчення професійної термінології з усіх спеціальностей.

- популяризація освітніх відкритих онлайн-курсів з української мови, літератури, історії та культури;
- сприяння створенню інформаційної, у тому числі медійної, україномовної продукції;
- поліпшення навчально-методичного забезпечення процесу навчання державної мови; випуск видань українською мовою.

Програма розвитку української мови спирається на перспективні стратегічні завдання державної нормативної бази з розвитку освіти України. У державі створено систему безперервної мовної освіти, що забезпечує обов'язкове оволодіння громадянами України державною мовою.

Практичне оволодіння українською мовою сприяє, насамперед, становленню духовно багаті особистості майбутнього фахівця, яка не тільки може вільно, комунікативно доцільно користуватися виражальними засобами мови, її типами, стилями, жанрами, формами в усіх видах мовленнєвої діяльності, а й правильно орієнтується в постійно зростаючому інформаційному потоці, уміє самостійно навчатися й самовдосконалюватися. Володіння мовою професійного спілкування становить важливий складник соціокультурної діяльності.

На виконання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року (2024) в Університеті заплановано наукові, навчальні, просвітницькі, міжнародні та всеукраїнські заходи на підтримку і зміцнення державного статусу української мови, вироблення дієвого механізму її захисту, розвитку та популяризації.

Заходи щодо розвитку української мови і розширення сфери її функціонування на 2024 – 2027 роки

№ з/п	Зміст заходу	Термін виконання	Відповідальні
1.	Уведення в Університеті посади студентського мовного омбудсмена (на громадських засадах), уповноваженого сприяти розбудові якісного україномовного академічного середовища закладу	2024 рік	Вчена рада університету, кафедра української мови і літератури
2.	Уведення в Університеті посади мовного омбудсмена (на громадських засадах), уповноваженого із захисту	2024 рік	Вчена рада університету, кафедра української

	державної мови в університеті		мови і літератури
3.	Розроблення та інформаційне наповнення на офіційному сайті Університету сторінки студентського мовного омбудсмена та уповноваженого із захисту державної мови в університеті	2024 рік	Уповноважений із захисту державної мови в університеті Студентський мовний омбудсмен
4.	Моніторингові дослідження та контроль за розвитком та якістю функціонування української мови в освітньому процесі Університеті та під час проведення масових заходів	2024 – 2027 роки	Ректорат, кафедра української мови і літератури, Центр забезпечення якості вищої освіти
5.	Організація та проведення консультацій, опитувань, роз'яснювальної роботи з науково-педагогічними працівниками щодо вимог дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» в Університеті	Постійно	Уповноважений із захисту державної мови в університеті
6.	Організація та проведення консультацій, опитувань, роз'яснювальної роботи зі студентськими колективами щодо вимог дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» в Університеті	Постійно	Студентський мовний омбудсмен
7.	Моніторинг якості функціонування української мови в різних сферах суспільного життя міста Суми та її популяризації у співпраці з органами місцевої влади, громадськими організаціями	2024 – 2027 роки	Уповноважений із захисту державної мови в університеті, Кафедра української мови і літератури Ресурсний центр професійного розвитку вчителя

			української мови і літератури
8.	Виготовлення та поширення матеріалів із метою пропагування мовної культури у місті	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури Ресурсний центр професійного розвитку вчителя української мови і літератури
9.	Участь у нарадах із Уповноваженим із захисту державної мови Т.Кремінем	Постійно	Уповноважений із захисту державної мови в університеті
10.	Викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням) в усіх інститутах та факультетах Університету (згідно з навчальними планами)	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
11.	Викладання курсу з української мови для іноземних студентів, аспірантів (згідно з навчальними планами)	2024 – 2027 роки	Відділ аспірантури, відділ міжнародних зв'язків
12.	Забезпечення підвищення кваліфікації науково-педагогічних, педагогічних працівників, керівників закладів освіти, проведення семінарів, практикумів, майстер-класів з питань мовної культури	2024 – 2027 роки	Ректорат, навчальний відділ, кафедра української мови і літератури
13.	Підготовка та видання посібників, підручників українською мовою для закладів загальної середньої освіти, закладів фахової передвищої, вищої, післядипломної освіти	2024 – 2027 роки	Усі факультети та інститути
14.	Реалізація науково-дослідного проекту «Мовний форпост Сумщини»: проведення лекторіїв із проблем культури усного і писемного мовлення, «Сучасна українська	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури

	література і читач: аспекти взаємодії» в організаціях та установах міста й області		
15.	Курс «Пригости розмовою українською мовою...» для внутрішньо переміщених осіб, різних категорій громадян, у тому числі для ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, а також громадян, які не вивчали українську мову	2024 – 2027 роки	Усі факультети та інститути Кафедра української мови і літератури
16.	Висвітлення в засобах масмедіа актуальних питань розвитку і функціонування української мови і літератури	Постійно	Кафедра української мови і літератури
17.	Культура наставництва. Онлайн-школа, присвячена пам'яті видатних дослідників української мови і літератури	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
18.	Проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі української лінгвістики та літературознавства (за окремим планом)	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
19.	Випуск фахового періодичного видання «Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія»	Щорічно	Наукова частина; факультет іноземної та слов'янської філології
20.	Монографія «Сумщина в історико-філологічному вимірі»	2025 рік	Кафедра української мови і літератури; видавництво СумДПУ
21	Монографія «Ідіолект Пантелеймона Куліша у зв'язку з його рідномовним довкіллям»	2026 рік	Кафедра української мови і літератури; видавництво СумДПУ
	Організація і проведення в Університеті заходів із нагоди Дня української мови і писемності та Міжнародного дня рідної		Усі факультети та інститути

22.	<p>мови:</p> <ul style="list-style-type: none"> - радіодиктанту національної єдності; - міжуніверситетського флешмобу «Українська – невід’ємна складова національної безпеки» <p>Проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції з проблем викладання української мови у вищій школі</p>	2024 – 2027 роки	<p>Кафедра української мови і літератури</p> <p>Кафедра української мови і літератури</p>
23.	<p>Організація і проведення Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка та Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (за окремим планом)</p>	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
24.	<p>Організація і проведення регіональних Шевченківських читань</p>	Щорічно, березень	Лабораторія літературного краєзнавства
25.	<p>Організація і проведення до річниці Університету конкурсу серед студентів «Мій університет, мій факультет – моя гордість»</p>	Щорічно, грудень	Кафедра української мови і літератури
26.	<p>Консультування учнів Сумського територіального відділення Малої академії наук щодо написання науково-дослідних робіт з української мови і літератури</p>	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
27.	<p>Волонтерський проєкт для учнівської молоді «Уроки української мовнокомунікативної толерантності»</p>	2024 – 2027 роки	Лабораторія з інфомедійної грамотності
28.	<p>Організація і проведення всеукраїнського конкурсу креативних проєктів учнівської молоді</p>	Щорічно, березень	Усі факультети та інститути
29.	<p>Організація і проведення всеукраїнського конкурсу есе для обдарованої молоді «Доброчесність у навчанні: дотримуватись не можна порушувати»</p>	Щорічно, квітень	Навчальні структурні підрозділи; науково-дослідницька лабораторія «Академічна культура

			дослідника в освітньому просторі»
30.	Організація і проведення міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених з академічної культури дослідника в освітньому просторі (за окремим планом)	Щорічно, травень	Усі факультети та інститути; науково-дослідницька лабораторія «Академічна культура дослідника в освітньому просторі»
31.	Проведення семінару «Ділова українська мова» за загальною короткостроковою програмою підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування області в Сумському регіональному центрі підвищення кваліфікації Сумської обласної державної адміністрації (за окремим планом)	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
32.	Довідник-порадник «Культура мовлення працівників органів державної влади та місцевого самоврядування»	2025 рік	Кафедра української мови і літератури; видавництво СумДПУ
33.	Поповнення фондів бібліотеки СумДПУ творами національної та світової художньої літератури, довідковими, науково-популярними виданнями з різних галузей знань українською мовою	2024 – 2027 роки	Наукова бібліотека СумДПУ
34.	Підготовка електронних лексичних картотек для укладання словників у рамках співпраці з Українським мовно-інформаційним фондом Національної академії наук України	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
35.	Онлайн-платформа «Медіа&школа»: - підготовка навчально-методичних матеріалів з інфомедійним компонентом для гурткової роботи ЗЗСО; - конкурс на кращий медіапродукт для учнів 5-11 класів.	Щорічно, травень	Науково-дослідницька лабораторія з інфомедійної грамотності
	Організація і проведення всеукраїнської		

36.	науково-практичної конференції «Інфомедійна грамотність: виклики і стратегії розвитку в епоху цифровізації»	Щорічно, травень	Лабораторія з інфомедійної грамотності
37.	Створення і наповнення освітньої онлайн-платформи «Говоримо, пишемо і спілкуємось українською»	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
38.	Створення і організація роботи мультилінгвального освітнього хабу «Важливе можливе»: - проведення воркшопів, тренінгів, телевіпусків з української мови «Мовний форпост»/ «Жива мова», з української літератури, світової літератури, перекладу, історії, культури Сумщини (із синхронним перекладом кількома мовами), нетворкінгів «Відомі/невідомі Суми», «Суми майбутнього», «Я і МІЙ світ», «Я і МІ в Україні», «Я і МІ поза Україною» у ЗЗСО, закладах професійної (професійно-технічної) освіти м.Суми та Сумської області; українознавчих студій за кордоном.	2024 – 2027 роки	Факультет іноземної та слов'янської філології
39.	Співпраця з Національною комісією зі стандартів державної мови (у складі робочої групи з підготовки пропозицій щодо викладання української мови як іноземної)	2024 – 2027 роки	Кафедра української мови і літератури
40.	Проект « Навчання української мови і літератури в контексті пріоритетних компетентностей НУШ та подолання освітніх втрат» (спільно з Управлінням Державної служби якості освіти в Сумській області, Центром професійного розвитку педагогічних працівників Сумської міської ради)	2024 – 2027 роки	Ресурсний центр професійного розвитку вчителя, української мови і літератури
41.	Проект «Фахова практика вчителя: європейський та національний досвід» (спільно з об'єднанням інституцій-партнерів «Педагогічна синергія» ІППОД НАПН України)	2024 – 2027 роки	Ресурсний центр професійного розвитку вчителя, української мови і літератури

